

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 21. desember 2021 av Høyesterett i avdeling med

dommer Bergljot Webster
dommer Kristin Normann
dommer Per Erik Bergsjø
dommer Espen Bergh
dommer Erik Thyness

HR-2021-2556-A, (sak nr. 21-135641STR-HRET)
Anke over Borgarting lagmannsretts dom 31. august 2021

A (advokat Jon Anders Hasle)

mot

Påtalemyndigheten (førstestatsadvokat Lars Stoltenberg)

S T E M M E G I V N I N G

(1) Dommer **Normann:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (2) Saken gjelder straffutmåling for grovt bedrageri og uriktig forklaring i forbindelse med krav om refusjon etter reglene i midlertidig forskrift om lønnskompensasjon til permitterte for å avhjelpe konsekvenser av covid-19.
- (3) Statsadvokatene ved Økokrim siktet 26. november 2020 A for overtredelse av:

«I Straffeloven § 372, jf. § 371 bokstav b

for med forsett om å skaffe seg eller andre en uberettiget vinning å ha brukt uriktig eller ufullstendig opplysning og påvirket resultatet av en automatisert databehandling, og derved voldt tap eller fare for tap for noen.

Bedraget er grovt fordi det særlig legges vekt på at det har hatt til følge en betydelig økonomisk skade, og det har et systematisk eller organisert preg.

Grunnlag:

I løpet av juli 2020, på Østlandet, i egenskap av å være innehaver av A Multiconsult ENK, besørget han at det ble fremsatt flere krav om refusjon av lønn eller andre ytelser fra NAV på til sammen 497.754 kroner, til tross for at selskapet ikke hadde krav på ytelsene. Kravene om refusjon ble fremsatt på bakgrunn av opplysninger om arbeidsforhold han kort tid forut for dette hadde innrapportert til Aa-registeret, og som ikke var reelle.

II Straffeloven § 221 første ledd

for skriftlig eller muntlig å ha gitt uriktig opplysning til offentlig myndighet når forklaringen er bestemt til å avgi bevis.

Grunnlag:

Til tid og på sted som beskrevet under post I, forholdt han seg som der beskrevet.»

(4) Oslo tingrett avsa 18. desember 2020 tilståelsesdom med slik domsslutning:

- «1. A, født 00.00.1993, dømmes for overtredelse av straffeloven § 372, jf. § 371 bokstav b og straffeloven § 221 første ledd til fengsel i 9 – ni – måneder.

Straffeloven 2005 § 79 bokstav a er gitt anvendelse.

Varetekt kommer til fradrag med 2 – to – dager jf. straffeloven 2005 § 83.

2. A, født 00.00.1993, dømmes innen to uker etter dommens forkynnelse til å betale erstatning til NAV med 497 754 – firehundredeognittisyvtusensyvhundrefemtifire – kroner.»

(5) A anket over straffutmålingen. Borgarting lagmannsrett avsa 31. august 2021 dom der anken ble forkastet.

- (6) A har anket til Høyesterett. Anken gjelder straffutmålingen.
- (7) Saken er for Høyesterett behandlet ved fjernmøte, jf. midlertidig lov 26. mai 2020 nr. 47 om tilpasninger i prosessregelverket som følge av utbruddet av covid-19 mv. § 3.

Mitt syn på saken

Nærmere om lønnskompensasjonsforskriften og de faktiske forholdene

- (8) Midlertidig forskrift om lønnskompensasjon til permitterte for å avhjelpe konsekvenser av covid-19 (FOR-2020-05-29-1102 – lønnskompensasjonsforskriften) hadde som formål å kompensere arbeidstakere som ble berørt av reduksjonen i arbeidsgivers lønnsplikt ved permittering i forbindelse med covid-19-pandemien, jf. § 1. Arbeidsgivere som forskutterte lønn til permitterte i den reduserte arbeidsgiverperioden, kunne kreve refusjon fra Nav for lønnsutbetalingen, jf. § 9. Forskriften ga arbeidsgivere mulighet til å fremsette betydelige krav etter utbetalinger til sine permitterte ansatte, jf. §3, jf. § 5.
- (9) Ordningen er nærmere beskrevet i forskriftens forarbeider, PRE-2020-05-29-1102. Det fremgår der at ytelsen skulle utbetales automatisk for å sikre at de permitterte arbeidstakerne som ventet på å få utbetalt stønaden, kunne få utbetaling så snart som mulig. Ytelsen var utelukkende basert på opplysninger som Nav innhentet direkte fra den permitterende arbeidsgiveren, og arbeidsgivere ble oppfordret til å forskuttere lønnskompensasjonen ved å utbetale lønn til de permitterte. Arbeidsgivere som forskutterte utbetalingen, fikk deretter refundert det de hadde forskuttet.
- (10) A forklarte i lagmannsretten hvordan han – etter å ha hørt om ordningen via mediene – gikk frem for å gjennomføre bedrageriet. Fra lagmannsrettens dom hitsettes:

«For å gjennomføre bedrageriet kjøpte A en liste med 34 navn og personnummer til personer som hadde lagt igjen identitetsopplysninger i forbindelse med søk i offentlige registerer eller lignende. Han betalte 500 kroner pr. navn på listen. 12 av disse personene ble meldt inn til Aa-registeret som ansatte i enkeltpersonforetaket hans. Han søkte deretter om lønnskompensasjon overfor NAV begrunnet i at de samme 12 angivelig ansatte i foretaket hadde fått forskuttet lønnen.

A forsøkte først selv å fylle inn de relevante opplysningene i egen datamaskin, men da han ikke fikk det til, ba han om hjelp fra en for retten ukjent person. A satt ved siden av den andre personen mens vedkommende la inn opplysningene. Det var As Bank-ID som ble benyttet til innloggingen, og pengene ble utbetalt til hans konto.»

Straffenivået ved misbruk av offentlige støtteordninger

- (11) Det skal utmåles straff for grovt bedrageri og for å ha gitt uriktige opplysninger til offentlig myndighet. Det grove bedrageriet i siktelsen post I er bærende for straffutmålingen. Strafferammen for denne overtredelsen er fengsel i inntil seks år.
- (12) Av straffelovens forarbeider fremgår at bedømmelsen av om bedrageriet er grovt, fortsatt beror på en helhetsvurdering der beløpets størrelse står sentralt. Noen realitetsendringer var

ikke tilsiktet, men departementet mente at det var rom for å straffe det grove bedrageriet noe strengere enn tidligere, jf. Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) side 326.

- (13) Selv om beløpets størrelse i mange tilfeller står sentralt ved fastsettelsen av straff for grovt bedrageri, kan også andre momenter tillegges vesentlig vekt, slik at straffen settes høyere enn beløpet isolert skulle tilsi. Jeg viser til HR-2020-1945-A avsnitt 19–20 med videre henvisninger. Dommen gjaldt spørsmål om straffutmålingen for grovt bedrageri overfor Stortinget ved at en representant hadde krevd dekning for utgifter til en rekke reiser som ikke var foretatt. I skjerpene retning ble det tillagt vekt at ordningen var tillitsbasert og lett å misbruke, jf. avsnitt 26.
- (14) Jeg viser videre til at Høyesterett flere ganger har understreket at det gjør seg gjeldende særlige allmennpreventive hensyn ved trygdemisbruk, jf. Rt-2013-416 avsnitt 16:
- «Som Høyesterett flere ganger har understreket, gjør det seg gjeldende særlige allmennpreventive hensyn ved trygdemisbruk. Det dreier seg om misbruk av sentrale velferdsgoder som i vesentlig grad er basert på tillit til at brukerne gir en ærlig og riktig beskrivelse av sin økonomiske og sosiale situasjon. For mange vil sperrene mot å begå denne form for kriminalitet være lav, siden det er fellesskapet og ikke enkeltpersoner som er offer for forbrytelsen. Det er derfor av grunnleggende betydning at denne type overtredelser møtes med en følbare reaksjon, i alle fall når det, som her, gjelder et bedrageri av en viss størrelse.»
- (15) Den foreliggende rettspraksis gir utover dette etter mitt syn god veiledning ved fastsettelse av straffenivået for grovt bedrageri i tilknytning til misbruk av en offentlig støtteordning. I HR-2017-1781-A ble det lagt til grunn at straffenivået for eget trygdebedrageri av noe over 600 000 kroner, isolert sett ville vært fengsel i ti måneder. Ved en slik sammenligning må det tas hensyn til endringer i pengeverdien, jf. HR-2020-1945-A avsnitt 19 med videre henvisninger. Forsvarer har beregnet at beløpet i 2017-saken i dag tilsvarer 657 000 kroner.
- (16) HR-2011-68-U gjaldt trygdebedrageri med et beløp på 650 000 kroner. Høyesteretts ankeutvalg var enig med lagmannsretten at ti måneders ubetinget fengsel var et passende utgangspunkt, jf. avsnitt 7 med videre henvisninger til rettspraksis. I følge forsvarers beregning tilsvarer dette nå 805 000 kroner.
- (17) Ved sammenligning med tidligere praksis må det tas hensyn til den senere utviklingen i økonomien. En omregning etter folketrygdens grunnbeløp er ikke fremlagt for Høyesterett. Jeg tilføyer imidlertid at en slik omregning kunne tilsi at lagmannsrettens utgangspunkt på åtte–ni måneder er satt noe for høyt. Som jeg kommer tilbake til, er den utmålte straffen etter mitt syn uansett ikke blitt for streng.

Forholdene i denne saken

- (18) Spørsmålet er om det skal vektlegges som et særlig skjerpene forhold at bedrageriet gjelder misbruk av støtteordning knyttet til covid-19-pandemien.
- (19) Bedrageriet ble begått i en krisesituasjon som var svært krevende for samfunnet. Som jeg har redegjort for, var ordningen helautomatisk og utelukkende basert på arbeidsgivers egne

opplysninger. Oppdagelsesrisikoen var derfor liten. Kontrollen ble foretatt ved etterfølgende stikkprøver, og først da kunne det fremsettes krav om dokumentasjon.

- (20) På grunn av den store misbruksrisikoen i den ekstraordinære situasjonen samfunnet sto overfor, er jeg kommet til at allmennpreventive hensyn tilsier at misbruket av lønnskompensasjonsordningen må tillegges vekt i skjerpene retning utover det som ellers er vanlig ved misbruk av offentlige støtteordninger.
- (21) A er i tillegg dømt for overtredelse av straffeloven § 221. Overtredelse av § 221 første ledd har en strafferamme på fengsel i to år og straffes i utgangspunktet med ubetinget fengsel, jf. HR-2019-1788-A avsnitt 56.
- (22) Lagmannsretten viste til at det var klart straffskjerpede at bedrageriet var begått gjennom misbruk av tilfeldige personers navn og personnummer. Det måtte altså – slik lagmannsretten så det – gjøres påslag i straffen på grunn av den identitetskrenkende måten bedrageriet var foretatt på.
- (23) Aktor har for Høyesterett opplyst at det ikke er klarlagt hvorvidt de tolv personene som A oppga som ansatte i foretaket, var uvitende om dette. Dette straffutmålingsmomentet er på denne bakgrunn ikke opprettholdt for Høyesterett. Jeg legger derfor ikke til grunn at overtredelsen innebærer integritetskrenkelser.
- (24) Men de uriktige opplysningene har uansett ført til at det ble registrert feilaktige opplysninger i Arbeidsgiver- og arbeidstakerregisteret (Aa-registeret) som kan bidra til en svekkelse av registerets troverdighet. Registeret benyttes av en rekke offentlige organer til å innhente opplysninger om arbeidsforhold. Nav oppgir at de bruker de registrerte opplysningene til blant annet å behandle søknader om ytelser og å forebygge og avdekke trygdemisbruk. Opplysningene påvirker samtidig opplysninger i andre offentlige registre, blant annet skatteetatens oversikt over inntektsforhold.
- (25) Allmennpreventive hensyn gjør seg gjeldende når det gis uriktige opplysninger til offentlige myndigheter, og overtredelsen av straffeloven § 221 må derfor også føre til en skjerpning av straffen.
- (26) A er tidligere straffet en rekke ganger, men forholdene gjelder gjennomgående andre typer overtredelser enn vinningskriminalitet og kan derfor ikke tillegges vekt her, jf. straffeloven § 77 bokstav k. Men det følger av bestemmelsen at andre handlinger av betydning for saken kan vektlegges. A ble ved Oslo tingretts dom 22. juni 2020 dømt til 53 timers samfunnsstraff for oppbevaring av narkotika og kjøring uten førerkort. Samfunnsstraff ble valgt basert på As egne opplysninger om rehabiliteringssituasjon. Bedrageriet i saken her ble begått kort tid etter tingrettens dom, og jeg tillegger dette en viss vekt.
- (27) I formildende retning skal det tillegges vekt at A har gitt en uforbeholden tilståelse, jf. straffeloven § 78 bokstav f, og samtykke til at saken pådømmes som tilståelsessak, jf. straffeprosessloven § 248. Tingretten og lagmannsretten satte tilståelsesrabatten til 25 prosent, slik også aktor og forsvarer har vært enige i.
- (28) Etter mitt syn er denne nedjusteringen blitt uforholdsmessig stor. Rettspraksis viser at det er av betydning når tilståelsen er gitt, og hvilken praktisk betydning den har hatt.

Tilståelsen ble i saken her gitt etter at Nav kontroll hadde anmeldt forholdet, og den har derfor bare hatt prosessøkonomisk betydning.

- (29) Domstolene skal på selvstendig grunnlag avgjøre hvilket fradrag som er riktig i den konkrete saken. Aktors forslag har derfor ikke selvstendig vekt, jf. Rt-2011-1210 avsnitt 17.
- (30) Jeg kan ikke se at det foreligger andre formildende omstendigheter.
- (31) Etter mitt syn er det heller ikke grunnlag for samfunnsstraff. Det klare utgangspunktet ved trygdebedrageri av en slik størrelsesorden som her, er ubetinget fengsel. Straffens formål taler med styrke mot en straff i frihet, jf. straffeloven § 48. Jeg kan heller ikke se at A er i en slik rehabiliteringssituasjon som etter praksis kan gi grunnlag for samfunnsstraff.
- (32) Forsvarer har vist til at A har omsorgen for to – snart tre – barn, og at hensynet til barnas beste taler for nedsettelse av straffen, jf. Grunnloven § 104 og barnekonvensjonen artikkel 3. Til dette bemerker jeg at det alltid er uheldig for barn at en forelder må sone i fengsel, og i denne saken foreligger det ikke særlige omsorgsbehov som kan begrunne at straffen settes ned.

Konklusjon

- (33) Som jeg har nevnt, har lagmannsretten kanskje kommet noe høyt ut i sitt utgangspunkt. Samtidig er tilståelsesfradraget blitt for høyt. Samlet sett er min konklusjon at anken forkastes.

- (34) Jeg stemmer for denne

D O M :

Anken forkastes.

(35)	Dommer Bergsjø:	Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
(36)	Dommer Thyness:	Likeså.
(37)	Dommer Bergh:	Likeså.
(38)	Dommer Webster:	Likeså.

- (39) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Anken forkastes.